

**Силабус курсу «Сенсори та перетворювачі фізичних величин»
2021–2022 н.р.**

Назва курсу	Сенсори та перетворювачі фізичних величин
Адреса викладання дисципліни	вул. Драгоманова, 19, 79005 Львів
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	фізичний факультет, кафедра загальної фізики
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	10 Природничі науки / 105 Прикладна фізика та наноматеріали
Викладачі дисципліни	професор кафедри загальної фізики, д.ф.-м.н. Демків Тарас Михайлович
Контактна інформація викладачів	taras.demkiv@lnu.edu.ua , tmdemkiv@gmail.com
Консультації з дисципліни відбуваються	Консультації в день проведення лекцій та лабораторних занять (за попередньою домовленістю). Можливі також он-лайн консультації через електронну пошту.
Сторінка курсу	https://physics.lnu.edu.ua/course/sensory-ta-peretvoryuvachi-fizychnyh-velychn-ptykladna-fizyka
Інформація про дисципліну	Курс присвячено основним характеристикам, типам, принципам дії та схемам реалізації сенсорів і перетворювачів фізичних величин. Процес вимірювання з метою експертної оцінки середовища, явища чи процесу передбачає встановлення його якісних та кількісних характеристик. Кількісні характеристики отримують з використанням сенсорів і перетворювачів фізичних величин.
Коротка анотація дисципліни	Програма вивчення навчальної дисципліни “Сенсори та перетворювачі фізичних величин” складена відповідно до освітньо-професійної програми бакалаврів спеціальності 105 Прикладна фізика та наноматеріали). Її викладають у 6 семестрі в обсязі 3 кредитів. Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів: 1. Перетворювачі фізичних величин. 2. Електроніка і перетворювачі фізичних величин.
Мета та цілі дисципліни	Метою і завданням навчальної дисципліни “Сенсори та перетворювачі фізичних величин” є : опанування найпоширеніших засобів вимірювання і схем контролю на основі різних фізичних принципів, навчити студентів застосовувати на практиці набуті на фундаментальних курсах знання: розуміти фізичні принципи роботи сенсорів та роботу схем керування ними, забезпечити отримання практичних навиків роботи з вимірювальною апаратурою, навчити інтерпретувати отримані експериментальні та теоретично розраховані результати. .
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Вимірювальні перетворювачі (сенсори) : підручник / В. М. Ванько, Є. С. Поліщук, М. М. Дорожовець, В. О. Яцук, Ю. В. Яцук ; ред.: Є. С. Поліщук, В. М. Ванько ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». — Львів, 2015. — 580 с. 2. Давачі : навч. посіб. / М. В. Бурштинський, М. В. Хай, Б. М. Харчишин ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». — 2-ге вид., доповн. — Львів : ТзОВ «Простір М», 2014. — 198,

	<p>3. Готра З.Ю. и др. Елементи теорії мікроелектронних сенсорів / Під ред. З.Ю.Готри. – 2001. –К.: Львів, – 631 с.</p> <p>4. Савчин В.П. Напівпровідникова фотоелектроніка / В.П.Савчин, І.І.Іжнін, М.М.Ваків. – 2010ю – ЛьвівЖЛНУ імені Івана Франка. – 728 с.</p> <p>5. Шарапов В.М., Поліщук Е.С., Кошевой Н.Д. та ін. Датчики: Довідник / Під заг. ред. В.М. Шарапова, Е.С. Полищука. – 2012. – Москва: Техносфера. – 624 с. (рос.)</p> <p>6. Encyclopedia of Electronic Components Volume 3: Sensors for Location, Presence, Proximity, Orientation, Oscillation, Force, Load, Human Input, Liquid ... Light, Heat, Sound, and Electricity Paperback – 2016. – 258 p.</p> <p>7. Джексон Р.Г. Найновіші датчики . – 2007. – М.: Техносфера. – 380 с. (рос.)</p> <p>Додаткова література:</p> <p>8. Mitsubayashi K. Chemical, Gas, and Biosensors for Internet of Things and Related Applications 1st Edition / К. Mitsubayashi, О. Niwa, Y. Ueno. – 2019.– Elsevir. – 306 p.</p> <p>9. Датчики / Під. ред. З.Ю.Готри, О.И.Чайковского – 1995. –Львів: Каме- няр. –312 с.</p> <p>10. Фрайден Дж. Сучасні датчики. Довідник. – 2005. – М.: Техносфера. – 592 с. (рос.)</p> <p>11. Аш др. Датчики вимірювальних систем. – 1992. – М.: Мир.: В 2-х кни- гах. – 820с. (рос.)</p> <p>12. Гутников В.С. Интегральная електроніка у вимірювальних пристроях. – 1988. – Л.: Энергия. – 304 с. (рос.)</p> <p>13. Аксененко М.Д., Бараночников М. Приймачі оптичного випроміню- вання: Довідник. –1987. – М.: Радіо та зв'язок. –296 с. (рос.)</p> <p>Інформаційні ресурси</p> <p>1. Wikipedia. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D1%82%D1%87%D0%B8%D0%BA.</p> <p>2. https://www.electronicshub.org/different-types-sensors.</p>
Тривалість дис- ципліни	один семестр
Обсяг дисциплі- ни	90 год, з яких 32 год аудиторних занять, з них 16 год лекцій, 16 год. прак- тичних занять та 58 год. самостійної роботи
Очікувані ре- зультати нав- чання	Після завершення цього курсу студент буде: <ul style="list-style-type: none"> - знати основні типи сенсорів; закони, явища, на яких ґрунтується робо- та сенсорів; схеми з'єднання та керування перетворювачів сигналу; - вміти застосовувати здобуті знання на практиці, зокрема при розгляді принципу роботи сенсорів; уявляти принципи дії та область застосу- вання вимірювальних перетворювачів фізичних величин на сенсорів на їх основі; розуміти схеми з'єднання та керування вимірювальними пе- ретворювачами.
Ключові слова	сенсори, датчики, діаграми впливу, функція перетворення, імпульсна ха- рактеристика, перехідна характеристика
Формат дисцип- ліни	очний
	проведення лекцій, лабораторних робіт та консультації для кращого розу- міння тем
Теми	Наведено у табл. 1
Підсумковий контроль, форма	Залік у кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань із вищої та дис-

	кретної математики, загальних курсів з фізики, базових знань з програмування та чисельних методів.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	лекції, презентації (ілюстрація, демонстрація), розповіді, пояснення, дискусія
Необхідне обладнання	персональний комп'ютер, загальноживані комп'ютерні програми і операційні системи, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Контроль засвоєння матеріалу включає: <ul style="list-style-type: none"> • поточний контроль (виконання лабораторних робіт за темами) – 90 балів; • 10 балів за роботу на лекціях. Сумарна оцінка за 2 змістовими модулями виставляється за 100-бальною шкалою.
Питання до модульних контролів (замірив знань)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Параметри вхідних та вихідних сигналів вимірювальних перетворювачів. 2. Вимірювальний перетворювач і сенсор. Функція перетворення. 3. Статичні характеристики сенсорів. 4. Динамічні характеристики сенсорів. 5. Типові види вхідних сигналів. Імпульсна характеристика. 6. Класифікація вимірювальних перетворювачів за родом вхідної та вихідної величини. 7. Класифікація вимірювальних перетворювачів за фізичним принципом дії. 8. Резистивні датчики (матеріали, характеристики). 9. Дротові тензорезистори (матеріали, характеристики, схеми з'єднання). 10. Напівпровідникові тензоперетворювачі (матеріали, характеристики, схеми з'єднання). 11. Фоторезистори. Принцип дії. Основні параметри фоторезисторів. 12. Фоторезистори. Основні характеристики (люкс-амперна, вольт-амперна, частотна). 13. Фоторезистори. Схеми включення. Переваги та недоліки фоторезисторів. 14. Фотодіоди. Поділ за принципом дії. Будова. 15. Фотодіоди. Характеристики. Схеми з'єднання. 16. Лавинний фотодіод (принцип дії, характеристики). 17. Фототранзистори (будова, характеристики, схеми з'єднання). 18. Термоелектричні перетворювачі. Принцип дії. Емпіричні правила залежності електрорушійної сили від температури. 19. Термопари (принцип дії, матеріали, характеристики). 20. Ємнісні перетворювачі. Типи. Методи вимірювання. 21. Ємнісні перетворювачі. Вимірювачі тиску (будова, принцип дії, застосування). 22. Ємнісні перетворювачі. Вимірювачі рівня (будова, принцип дії, застосування). 23. Ефекти, на яких працюють гальваномагнітні перетворювачі. 24. Перетворювачі Холла. Параметри. Чутливість. Застосування. 25. Магніторезистори. Принцип дії. Характеристики. Застосування. 26. Магнітодіоди Будова. Матеріали. Параметри. Застосування. 27. П'єзоелектричні перетворювачі. Принцип дії. Коефіцієнт електромеханічного зв'язку. 28. П'єзоелектричні перетворювачі. Кварц. Характеристики. Застосування. 29. П'єзоелектричні перетворювачі. П'єзокераміка. Матеріали. Характеристики. 30. П'єзоелектродинамометри. Вимірювання нормальних, тангенціальних сил, обертового механічного моменту.

	<p>31. П'єзоелектродинамометри. Еквівалентна схема. Можливість використання п'єзоелектродинамометрів для повільних процесів.</p> <p>32. Акселерометри. Характеристики. Типи.</p> <p>33. Електромеханічний акселерометр.</p> <p>34. Газові акселерометри.</p> <p>35. Електромеханічний акселерометр.</p> <p>36. П'єзоелектричний акселерометр.</p> <p>37. Ємнісні акселерометри.</p> <p>38. П'єзорезистивні акселерометри.</p> <p>39. Оптичні волокна. Оптоволоконний датчик деформації.</p> <p>40. Електрооптичні датчики. Будова. Принцип дії. Використання.</p> <p>41. Магнітооптичні датчики.</p> <p>42. Сенсори на основі вимірювання інтенсивності світла.</p> <p>43. Сенсори на основі поглинання світла напівпровідником. Будова. Принцип дії.</p> <p>44. Крокові двигуни. Типи. Переваги та недоліки.</p> <p>45. Крокові двигуни зі змінним магнітним опором.</p> <p>46. Крокові двигуни з постійними магнітами. Принцип дії. Переваги та недоліки.</p> <p>47. Гібридний кроковий двигун. Принцип дії. Переваги та недоліки.</p> <p>48. Уні-, біполярні крокові двигуни. Схеми з'єднання обмоток.</p> <p>49. Мікрокроковий режим крокового двигуна. Переваги та недоліки.</p> <p>50. Фотоелектронні помножувачі (будова, принцип дії). Режим ліку фотонів.</p> <p>51. Позиційно чутливі приймачі випромінювання (будова, принцип дії).</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Таблиця 1

Схема курсу «Комп'ютерне моделювання фізичних процесів»

Тиж-день	Тема занять (перелік питань)	Форма діяльності та обсяг годин	Додаткова література / ресурс для виконання завдань (за потреби)	Термін виконання
1-2	Вступ. Основні відомості про перетворювачі фізичних величин	Лекції – 4 год, лаб. заняття – 2 год, самостійна робота – 10 год.		4 тижні
3	Термоелектричні та ємнісні перетворювачі	Лекції – 2 год, лаб. заняття – 2 год, самостійна робота – 6 год.		2 тиж-день
4	Гальваномагнітні перетворювачі.	Лекції – 2 год, самостійна робота – 6 год.		2 тиж-день
5	Фотоелектричні приймачі та перетворювачі оптичних сигналів.	Лекції – 2 год, практ. заняття – 6 год, самостійна робота – 12 год.		2 тижні
6,7	П'єзоелектричні, електро- і магнітооптичні сенсори. Акселерометри	Лекції – 4 год, самостійна робота – 10 год.		4 тижні
9	Мехатроніка в фізичних пристроях	Лекції – 1 год, практ. заняття – 4 год, самостійна робота – 8 год.		2 тиж-день
10	Тенденції розвитку мікрое-	Лекції – 1 год,		2 тиж-

	електронних пристроїв перетворення інформації	практ. заняття – 2 год, самостійна робота – 6 год.		день
--	---	---	--	------